

RELAT DE LA TROBALLA EN SANTA CLARA, L'ANY 1984, D'UNA URNA FUNERÀRIA

Mariano González Baldoví
1984-2026

Retrat imaginari de Saurina d'Entença, pintat al segle XVII, en la seua capella sepulcral de l'església de Santa Clara.

Escut de Saurina d'Entença sobre la porta d'accés al monestir.
Fotos MGB, 2021

En 20 de juny de 1984, sent jo regidor de cultura de l'ajuntament, em va avisar l'abadessa de Santa Clara, sor Maria Gómez Pastor, que, fent unes obres per traslladar el cor baix a la part del presbiteri, en el mur mitjaner entre l'església i el claustre, és a dir el de la part nord, els obrers havien trobat un compartiment tapiat en el que hi havia una urna de pedra, que la religiosa va suposar que contenia els ossos de "la fundadora". De les diferents visites anteriors que havia fet al monestir, així com de nombroses converses mantingudes amb l'abadessa, havia pogut constatar la devoció i reverència que la comunitat de religioses franciscanes clarisses conservava de tan llunyà episodi com el de la fundació en 1325 per l'esmentada noble donya Saurina, de la casa reial d'Aragó. Cada dependència i objecte, luxós i ric o quotidià, de qualsevol època, les remetia a aquella, tot tenia una relació, es devia, a la Fundadora, que era per a elles un personatge omnipresent *quasi* viu.

La troballa, per tant, va produir en el convent un estat d'agitació que obria unes il·lusionades expectatives en les religioses. Sabíem perfectament que era impossible que es tractara d'aquella senyora, perquè Sarthou va deixar escrit com, durant la guerra civil, van destruir la urna sepulcral, i que ell, amb anterioritat, amb ocasió d'obrir el sepulcre, havia fotografiat dos calaveres. No obstant, un manuscrit de l'arxiu de les monges, redactat per fra Alberto Pina cap a 1744, en aquell moment de la troballa inèdit però del que tenia còpia, citava la tradició de que en l'església estava soterrat un infant de la casa reial:

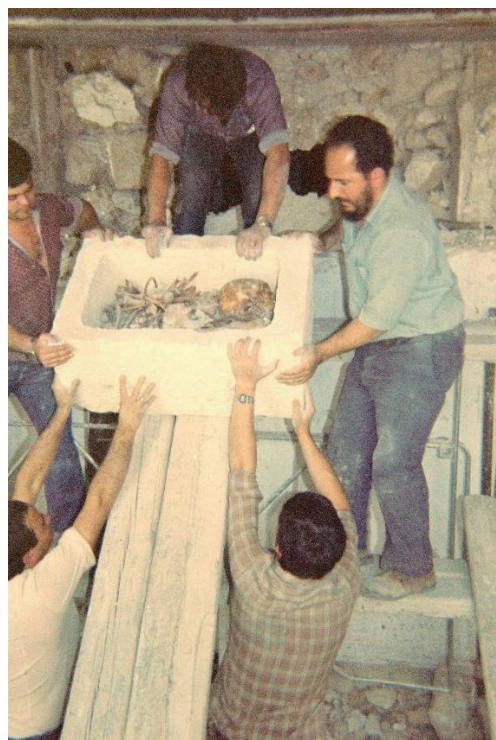
“En las dos capillas inmediatas al presbiterio, a un lado y a otro están o ay dos sepulcros; en el de la parte del evangelio están los huessos o cadáveres de la Muy Ilustre Señora Doña Saurina de Entenza, dichosa fundadora de este Real Monasterio, y los de sus dos hijos, los príncipes Dn Rogerio y Dn Roberto, y en el panteón de la parte de la epístola están, (según la tradición constante de estas señoras) los del infante Dn Pedro de Aragón.”

Des del punt de vista personal, com a historiador, l'aparició de la urna ocultada constituïa la possibilitat de confirmar o desestimar aquella “tradició” ja oblidada per les monges, perquè, a més, la sepultura estava exactament en el costat de l'epístola. I per a les religioses, era una qüestió d'esperança en haver trobat les restes de tan estimada persona.

Quan vaig arribar al convent, els obrers havien col·locat dos polaines, inclinades des del nínxol a terra, per tal de baixar amb cordes per la rampa la pesada urna, la qual era un receptacle, fet amb pressa, sense cap motllura ni concessió estètica o formal, coberta amb una tapa sense galze, sobre la que havien escrit amb un llapis gros com els emprats pels obrers i fusters: “Año 1810”. Però, ¿com interpretar la data? ¿Per què l'havien fet constar? i si no posaren res més era perquè ho ignoraven. ¿De qui eren els ossos? D'altra banda, les religioses tenien de sempre un cementeri propi, junt a la muralla, així que la presència d'un enterrament fora de lloc podria ser significatiu, una excepció.

L'abadessa, sor Mª Gómez Pastor

Baixada de l'urna. Fotos MGB. 1984

Vaig fer algunes fotografies, després de tramitar els documents necessaris, vaig dur les restes a la càtedra d'Anatomia de la facultat de Medicina de la Universitat de València. En novembre, el metge forense, doctor don Víctor Smith-Agreda, em va tornar les restes i lliurar un l'extens informe redactat a partir de nombroses radiografies i de l'examen de l'esquelet, en el qual, entre moltíssimes dades de naturalesa mèdica, quedava clar que els ossos pertanyien a una persona del sexe femení, la qual cosa descartava a l'infant Pere d'Aragó. I de paraula, que no està en el text, el professor em va dir que aquella persona havia patit coixesa de la cama dreta i caminat amb closes prou de temps, segons les anomalies observades. Així va quedar tot. Els antecedents documentals i les imatges obren en l'Arxiu Municipal.¹ No obstant, m'ha semblat procedent per a futurs estudiosos deixar una senzilla crònica d'un fet, anecdòtic si es vol, però que té l'interès de la narració en primera persona.

En 2010, quan férem aquestes fotografies, havien aprofitat l'urna sepulcral de bassi d'una fonteta, i la tapa com un banc, una i altra en el claustre. Fotos MGB 2021.

Tot seguit copie el text redactat en 1984, que vaig conservar

1984.- En el transcurs d'unes obres que estan fent en el mur mitger entre el claustre i l'església, just on hi ha una porta que ix al presbiteri, ha aparegut, el 20 de juny, una urna de pedra marès, en forma de paral·lelepípede. Estava encastada al mur, invisible des d'un i altre costat, a una altura de 2'14 m del paviment del presbiteri, darrere del quadre que hi ha allí. La faïçó no és fina, per tal com sembla una urna de restes feta a posta per a estar oculta. Tanmateix, es van prendre la molèstia de fer-l, potser perquè les despulles que conté eren d'un personatge important, traslladades de lloc amb motiu d'unes obres (però pense que l'haurien fet millor), o bé per temor a que violaren la sepultura. Hi ha que tenir en compte que a la tapa, que no té galze per a ser encaixada, hi ha escrit amb grans caràcters de carbó: AÑO 1810. Sobre el personatge, veure el manuscrit de 1744 que tinc transcrit.

Sobre les dotze d'eixe matí em va cridar l'abadessa donant-me la notícia. Vaig anar de seguida, quan encara la urna estava *in situ*. Amb una càmera molt correnta que em varen deixar, vaig fer les fotos del moment del davallament pels obrers i, després del contingut en general i de la calavera en particular.

Comunicada immediatament la troballa a la Conselleria, a través de del tècnic, senyor Sicluna, el Subdirector General d'Arqueologia em va dir que em dirigira a la càtedra d'Anatomia de la Universitat de València. La vesprada del mateix dia vaig tenir una conversa telefònica amb el professor Smith. El dia 22 dijous, vaig tornar al convent a fer més fotografies de millor qualitat i donar instruccions per a embalar els ossos. No hi havia

¹ AMX. planer 1/9. Sobre les restes trobades en Santa Clara, 22 de juny 1984.

problemes amb l'arquebisbat per tal com l'abadessa ja havia parlat. A l'endemà de Corpus, a les 9 del matí, em vaig fer càrrec de les despulles, dins d'una caixa de fusta que tancàrem i lacràrem en presència de l'abadessa. Signarem un acta. A les onze del matí o poc abans feia lliurament en la càtedra d'Anatomia. Segons em digué el professor Smith, fins a setembre no podria tenir l'informe, però ja m'avançà que l'individu era dona (descartada, doncs, la possibilitat de que fos l'infant Pere d'Aragó dels documents).

[croquis amb les mides de l'urna i de la tapadora]